

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра музики і хореографії

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

підготовки бакалавра
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Напряму 6.010102 «Початкова освіта»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізації – «Музика»

Факультет підготовки вчителів початкових класів

Слов'янськ – 2014 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ МУЗИКИ І ХОРЕОГРАФІЇ

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ:

Грищенко Т. А. – кандидат педагогічних наук доцент, кафедри музики і хореографії

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Одерій Л. Є. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти
Євтухова Т. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

Обговорено до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“24 ” березня 2015 р.

Протокол № 1

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент» складена відповідно до освітньо-професійної програми бакалавра напряму 6.010102 – Початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є опанування та розвиток навичок вільного володіння музичним інструментом.

Міждисциплінарні зв'язки курсу:

1. Методика навчання музики.
2. Теорія музики та сольфеджіо.
3. Історія музичного мистецтва.

Програма навчальної дисципліни містить **9 змістові модулі:**

Змістовий модуль 1. Поняття фортепіанної техніки у широкому та вузькому значенні, її індивідуальний характер. Принципи та розвиток фортепіанної техніки.

Змістовий модуль 2. Роль поліфонії у загально-музичному та піаністичному розвитку майбутнього вчителя музики. Клавірна творчість Й.С. Баха.

Змістовий модуль 3. Педагогічно-виконавська інтерпретація клавірних творів Й.С.Баха, Г.Ф.Генделя, К.Глюка.

Змістовий модуль 4. Риси стиля віденських класиків. Твори Й.Гайдна, В.А.Моцарта, Л.Бетховена.

Змістовий модуль 5. Сильові ознаки фортепіанних творів західно-європейських композиторів-романтиків кінця ХУІІІ- поч. ХІХ ст. Ф.Ліста, Ф.Мендельсона, Ф. Шопена, Ф.Шуберта, Р.Шумана.

Змістовий модуль 6. Російська фортепіанна культура кінця ХУІІІ ст. – поч. ХХст. Творчість композиторів М.Глінки, М.Мусоргського, А.Рубінштейна.

Змістовий модуль 7. Сильові ознаки творів західноєвропейських композиторів пост романтичної та імпресіоністичної доби кінця ХІХ – поч.

XX ст. Фортепіанний доробок І.Брамса, Е.Гріга, К.Сен-Санса, С.Франка А.Дворжака, К.Дебюссі, М.Равеля.

Змістовий модуль 8. Російська фортепіанна культура кінець ХІХ – поч. ХХ ст. Боротьба різних напрямів у мистецтві. Фортепіанна творчість. А.Лядова, С.Рахманінова, М.Метнера, О.Скрябіна, І.Стравінського.

Змістовий модуль 9. Становлення української класичної фортепіанної школи.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент» є підготовка студентів до вільного використання музичного інструменту при проведенні уроків музики та позакласної музично-виховної роботи у загальноосвітній школі.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент» є

– формування музично-педагогічної майстерності майбутніх вчителів, виховання їх творчих здібностей;

– художньо – виконавчий розвиток студентів;

– накопичення виконавського «багажу» для проведення всіх видів музично-виховної і музично-творчої роботи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

базові загальні знання зі спеціальних дисциплін, а також педагогіки, психології початкової школи; базові знання професії на практиці; розуміти специфіку художньо-образної мови кожного з стилів; принципи, методи і педагогічні умови навчання гри на фортепіано специфіку реалізації педагогічно-виконавського задуму на етапі слухання «живого» звучання фортепіано; здатність до відтворення фортепіанних творів різних епох,

художніх напрямів, стилів, жанрів з урахуванням особливостей сприймання шкільної аудиторії.

уміти:

на основі системи знань самостійно розучувати фортепіанні твори різних епох, художніх напрямків, стилів і жанрів; виконувати музичні твори та їх фрагменти з урахуваннями вікових особливостей сприймання шкільної аудиторії; давати образні словесні пояснення до зразків музичного мистецтва, емоційно і дохідливо розповідати школярам про музику; відбирати необхідні музичні приклади для проведення бесід, дискусій з проблем мистецтва, лекцій-концертів тощо; підбирати на слух музичні мелодії з акомпанементом; реалізувати педагогічно-виконавський задум інтерпретацій музичних творів засобами вільного володіння фортепіано.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 288 годин/ 8 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Поняття фортепіанної техніки у широкому та вузькому значенні, її індивідуальний характер. Принципи та розвиток фортепіанної техніки.

Подолання недоліків довузівської піаністичної підготовки; продовження роботи над організацією апарату студента.

Узагальнення довузівського рівня технічного розвитку студента. Визначення недоліків фортепіанної техніки та накреслення шляхів її подолання. Важливо урахувати:

- посадку за інструментом;
- організацію рухів піаніста;
- вправи за інструментом;
- засади звуковилучення: дугові рухи, бокові рухи, штрихи. Формула Шопена (e-fis-dis-ais-h);

- принципи та розвиток фортепіанної техніки;
- техніка вправ;
- вправи як психолого-фізіологічний процес;
- психічна природа формування технічних навичок;
- автоматизація ігрових навичок та роль свідомості у цьому процесі;
- метод технічного розчленування, прийоми варіювання та типи варіантів;

- класифікація видів фортепіанної техніки. Етюди інструктивні та художні (віртуозно-концертні);

- принципи роботи над інструктивними етюдами;
- мелізми. (визначення, класифікація та правила розшифрування);
- мордент та його різновиди; форшлаг; групето, трель;
- стильова належність виконання мелізми;
- техніка *martellato*;
- техніка репетиції.

Усвідомлення фортепіанної техніки як системи принципів організації та вдосконалення піаністичного апарату.

Вдосконалення піаністичного апарату для покращання віртуозних можливостей.

Фортепіанна техніка як система організації та вдосконалення піаністичного апарату.

Підпорядкування роботи над технічним розвитком, раціоналізації технічних завдань, виконавських рухів, опанування принципами аплікатури, індивідуальній диференціації методик технічних вправ, спираючись на психологічні засади піаністичної гри.

Змістовий модуль 2.

Роль поліфонії у загально-музичному та піаністичному розвитку майбутнього вчителя музики. Клавірна творчість Й. С. Баха.

Провідні принципи артикуляційної промови, динаміки творів Й.С.Баха.

Розглянути проблеми та завдання поліфонічної музики . Ознайомитись з клавірною творчістю Й.С.Баха – вершиною майстерності в галузі поліфонії.

Поліфонічна багатоплановість як типова властивість фортепіанної фактури.

Огляд еволюції артикуляційної символіки. Провідний артикуляційний принцип епохи бароко.

Вивчення артикуляційної символіки епохи рококо та бароко. Еволюція артикуляційної символіки.

Провідний артикуляційний принцип епохи, бароко-розчленованість вимови. Штрих *nonlegato* з розмаїттям його відтінків. Аналіз роботи І. Браудо «Артикуляція».

Фразування музичної думки. Робота над навичками звуко-видобування Й.С.Баха.

Педагогічно-виконавча інтерпретація клавірних творів Й.С.Баха і Г.Ф.Генделя. Проаналізувати стилістичні особливості клавірних творів Й.С.Баха і Г.Ф.Генделя. Ознайомитись з особливостями форми артикуляції, ритму.

Риси стилю притаманні клавірним творам епохи бароко: трагізм, підвищена експресивність, ускладнення драматургії художнього задуму багатоплановістю прийомів вирішення; підпорядкування деталізації та орнаментики єдиній композиційній волі.

Жанри клавірної музики партити, танцювальної сюїти, інверсії, прелюдії та фуги. Динаміка клавірних творів Баха, Генделя, та проблеми фортепіанного виконання. Особливості артикуляції та аплікатури. Педалізація.

Прийоми розучування поліфонічних творів. Особливості роботи над інвенцією, фугою. Будова фуги як музичної формою.

Новаторство клавірної творчості Й.С.Баха як виразника стильових ознак епохи бароко: розгляд клавіру як «універсального» інструменту;

поширення художніх засобів клавiру впровадженням технiк органної, скрипкової та вокальної шкiл.

Збагачення клавiрної музики Й.С.Баха технiкою *martellato*; спрямування музичних творiв у бiк поглиблення фiлософської концепцiї.

Розробка нових прийомiв викладання та розвитку музичного матерiалу; розвиток контрапункта як вищої ступенi полiфонiчної мови.

Индивiдуалiзацiя голосiв, запровадження iмпровiзацiйних та iмiтацiйних форм.

Удосконалення фуги та сюїти. Ставлення до артикуляцiї та ритму як до найсуттєвiших засобiв виразностi.

Змiстовий модуль 3.

Педагогiчно-виконавська iнтерпретацiя клавiрних творiв Й.С.Баха, Г.Ф.Генделя, К.Глюка.

Найбiльш вiдомi редакцiї клавiрних творiв Й.С.Баха.

Аналіз редакцiї клавiрних творiв Й.С. Баха.

Стильовi ознаки клавiрних творiв Й.С.Баха; аналіз редакцiйної роботи Ф.Бузонi, К.Чернi, Б.Муджеллiнi, Г.Бiшофа, Б.Бартока.

Артикуляцiя як найсуттєвiший виразовий засiб фортепiанної музики Й.С.Баха.

Артикуляцiя як найсуттєвiший виразовий засiб фортепiанної музики. Вивчення цього важливого засоби музичної виразностi вирiшить багато виконавських завдань: iнтонацiйна, динамiчна, ритмiчна, тембральна та iншi функцiї артикуляцiї; стилiстична належнiсть артикуляцiйних принципiв.

Чинники розвитку артикуляцiйної промови на рiзних iсторичних етапах: артикуляцiйна природа клавiрних iнструментiв, панiвний жанр епохи, наслiдування артикуляцiйних особливостей людського голосу.

Змiстовий модуль 4.

Риси стиля вiденських класикiв. Твори Й.Гайдна, В.А.Моцарта,

Л.Бетховена.

Особливості будови сонатного Allegro: експозиція, розробка, реприза
Порівняльні характеристики творів В.Моцарта та Л.Бетховена.

Аналіз стилістичні особливості віденських класиків. Ознайомитися з особливостями форми, динаміки, гармонії. Епоха класицизму як естетична категорія.

Твори італійських композиторів Б.Галуппі, П.Параді зі, Д.Чімарози як приклад раннього класицизму. Удосконалення інструментальної механіки.

Стильові особливості творів віденських класиків: монументальність, бла-городна простота стиля, ясність раціоналізм творчості, урівноваженість, гармонійність композиції.

Розквіт жанру сонати. Оркестральне мислення Л.Бетховена. Особливості будови сонатного Allegro. Порівняльні характеристики творів В.Моцарта та Л.Бетховена. Аналіз сонат з метою знайти у стилістиці композиторів спільність та відмінність.

Будова сонатного allegro, тематика, характерна відточеність форми та концентрованість виразу у творах В.Моцарта. Збагачення образного смислу, загострення конфліктного початку, динамізація, монументальність розробки, використання оркестрових заходів письма у Л.Бетховена.

Ритм як художньо-змістовна, емоційно-виражальна категорія сонати Л.Бетховена.

Вивчення та аналіз ритму як емоційно – виражальний, змістовно категорії. Виховання темпоритму (музичної пульсації) у єдності складових: темпу, акцентування, співвідношення тривалості у часі.

Основні темпові позначення. Метроном. Ритмоволя, темповоля (за К.Мартісеном). Характеристика, розвиток музичного твору. Головне, формотворче місце ритму у фортепіанних сонатах Л.Бетховена.

Змістовий модуль 5.

Стильові ознаки фортепіанних творів західно-європейських

композиторів-романтиків кінця ХУШ – поч. ХІХ ст. Ф.Ліста, Ф.Мендельсона, Ф. Шопена, Ф.Шуберта, Р.Шумана.

Засоби фортепіанної виразності, притаманні творам доби романтизму.

Ознайомитись зі стильовими ознаками композиторів-романтиків. Провідні стильові засади романтизму: глибина ідейного змісту, психологізація романтизму, народно-національна основа, конфліктно-контрасне співставлення, програмність, «оркестральність» звучності, імпровізаційність викладу, наскрізний варіаційний розвиток.

Педагогічні ідеї піаністів-віртуозів І.Гуммеля, Е.Клементі, Й.Крамера, І.Мошелеса, К.Черні..

Розвиток фортепіанної романтичної мініатюри. Експромти Ф.Шуберта. Психологічне збагачення жанра танцювальної мініатюри, мазурки, полонези, вальси, Ф.Шопена. Романтичні варіації у творчості Р.Шумана. Розвиток нових жанрів. Балади,скерцо Ф.Шопена, рапсодії Ф.Ліста.

Проаналізувати заходи фортепіанної виразності, що допоможе більш професійно інтерпретувати твори романтиків.

Зв'язність артикуляційної промови (панівність штриха legato). Хвильоподібна динаміка. Гармонійна (фактурно-необхідна, «романтична») педаль. Створення звукового образу-настрою за допомогою педалізації. Втілення задуму за умови досягнення цілісності форми, бездоганної витонченості та належного звуковилучення.

Мистецтво *rubato* та Агогіка – важливі засоби музичної виразності епохи романтизму.

Оволодіти мистецтвом *rubato*. Досягнення свободи музично-ритмічного руху. Мистецтво *rubato* як важливий засіб музичної виразності епохи романтизму. «Вільна організованість» (Ф.Ліст про Ф.Шопена) – характерна риса виконавського стилю Ф. Шопена. Завдання лівої та правої руки у роботі над *rubato*.

Особливості педалізації у творах композиторів-романтиків.

Знайомство з педалізацією у романтичних творах. Основний принцип:

єдність (спільність) образу – одноманітність педалі. Створення звукового образу-настрою за допомогою педалі.

«Багатопланова» властивість педалі. Аналіз педалізації у творах Ф.Шопена, Ф.Ліста, Р.Шумана.

Змістовий модуль 6.

Російська фортепіанна культура кінця ХУІІІ ст. – поч. ХХ ст. Творчість композиторів М.Глінки, М.Мусоргського, А.Рубінштейн. Фортепіанна спадщина П.Чайковського.

Вивчення та аналіз фортепіанного доробку П.Чайковського. Риси стилю. Жанр фортепіанного концерту у творчості П.Чайковського. «Пори року» – втілення лірико-поетичного змісту мистецтва композитора. «Дитячий альбом» (1878) – перша російська збірка музики для дітей, його значення в роботі педагога-музиканта.

Змістовий модуль 7.

Стильові ознаки творів західноєвропейських композиторів пост романтичної та імпресіоністичної доби кінця ХІХ – поч. ХХ ст. Фортепіанний доробок І.Брамса, Е.Гріга, К.Сен-Санса, С.Франка А.Дворжака, К.Дебюссі, М.Равеля.

Характерні ознаки імпресіонізму. Творчість К.Дебюссі та М.Равеля.

Аналіз імпресіоністичних творів, стилю для кращого розуміння завдань інтерпретації.

Імпресіонізм як естетична категорія. Характерні ознаки імпресіонізму на прикладі творчості К.Дебюссі та М.Равеля .

Продовження традицій романтичної школи; новаторство змісту (відмова від драматичних та соціальних тем, звернення до оптимістичних, вишукано –психологічних, іронічних тем); новаторство жанрів (прагнення до фіксації миттєвого враження, звернення до програмних мініатюр, сюїтних циклів).

Новаторство музичної мови, гармонії, підвищення колористичності за умови використання фольклору різних народів, натуральних ладів, елементів модальної гармонії; інструментовки (диференційованість оркестрового звучання, деталізація фактури, використання чистих тембрів).

Освоєння мистецтва педалізації (на прикладах виконавської інтерпретаціях постромантичної та імпресіоністичної доби західноєвропейських композиторів кінця ХІХ – поч.ХХ ст.).

Освоєння мистецтва педалізації для більш вдалого виконання творів імпресіоністів. Роль слуху та художньої свідомості по роботі над педалізацією. Твори Брамса Е.Гріга, М.Равеля, К.Дебюссі.

Усвідомлення структури процесу педалізації: з одного боку – час натиснення й зняття педалі, а другого – різна глибина натиснення.

Осягнення практичної структури оволодіння мистецтвом педалізації, що ґрунтується на формуванні знань про виражальні засоби педалі, умінь чути реальне звучання власного виконання.

Формування навичок подолання технічних труднощів педалізації (незбіжність педалі з метроритмічною структурою фрази, безперервність «фону» та «дихання» мелодії, виокремлені басы, стрибки, широкі арпеджійовані акорди).

Змістовий модуль 8.

Російська фортепіанна культура кінець ХІХ – поч. ХХ ст. Боротьба різних напрямів у мистецтві. Фортепіанна творчість А.Лядова, С.Рахманінова, М.Метнера, О.Скрябін, І.Стравінського.

Класичні традиції у творчості С.Рахманінова.

Вивчення різних напрямів, стилів у мистецтві зокрема, у фортепіанній культурі кінця ХІХ –поч.ХХ ст.

Загальна характеристика російської фортепіанної культури ХІХ – поч. ХХ ст. Розвиток революційних рухів. Боротьба різних напрямів у мистецтві (реалізму, символізму, імпресіонізму, експресіонізму).

Російські композитори – продовжувачі класичних традицій реалістичного спрямування – О.Аренський, А.Лядов.

Відданість реалізму, класичним традиціям у творчості М.Метнера.

І.Стравінський – розмаїття творчих манер; еволюція самотності від імпресіонізму до неокласицизму, звернення до додекафонії, формально – художніх абстрактних засад. Вивчення фортепіанного доробку С.Рахманінова з метою кращого розуміння стилістичних рис. Риси стилю фортепіанних творів С.Рахманінова.

Класичні традиції у творчості. Фортепіанні концерти, характерні особливості музичної мови, форми, гармонії. Жанр мініатюри: прелюдії, музичні моменти, етюди-картини.

Багатогранність і суперечливість творчих спрямувань О.Скрябіна.

Проаналізувати твори О.Скрябіна з метою більш глибокого розуміння автора. Характерні риси творчості – екстатичність, суб'єктивізм, містична символіка. Особливості музичної мови, гармонії, ритміки О.Скрябіна.

Риси виконавського мистецтва О.Скрябіна – натхненність, романтичність, піднесення, витончене відчуття виразності деталей.

Змістовий модуль 9.

Становлення української класичної фортепіанної школи. Сильові ознаки фортепіанних творів М.Лисенка.

Вивчення стильових ознак української фортепіанної школи. Українська класична фортепіанна школа : поєднання європейських стильових здобутків та національних традицій.

Творчий доробок сучасників М.Лисенка: П.Щуровського, музично-просвітницька діяльність В.Пухальського, М.Тутковського. Створення національної музичної школи, фортепіанна лірика Я.Степового.

Фортепіанні твори М.Лисенка. Спирання на традиції західно-європейської фортепіанної культури та збереження національних здобутків.

Пісенність як панівний принцип організації музичного матеріалу,

використання фольклорного тематизму, ладо-гармонічних засобів. Фортепіанні обробки народних пісенно-танцювальних мелодій.

Українська фортепіанна музика кінця ХІХ – початок ХХ ст. Творчість В.Косенка, С.Людкевича, С.Майкапара, Л.Ревуцького.

Проаналізувати риси стилю української фортепіанної музики для більш грамотної інтерпретації. Розвиток класичної традиції у творчості В.Косенка, С.Людкевича, С.Майкапара. Аранжування українських народних мелодій в рамках різних жанрів, народно-національний мелос, програмність – провідні стилістичні риси музичних творів кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

Український імпресіонізм у фортепіанних творах В.Барвінського, Л.Ревуцького.

Розвиток жанрів фортепіанної мініатюри. Образно-тематичні групи: пісенно-лірична, картинно-характеристична, загострено – психологічна. Риси експресіонізму у доробку Б.Лятошинського.

3. Рекомендована література

Базова

1. Алексеев А. Д. Из истории фортепианной педагогики : руководства по игре на клавишно-струнных инструментах (от эпохи Возрождения до середины XIX века) : хрестоматия /А. Д. Алексеев. – Лань-Спб – 2014. – 216 с.

2. Алексеев А. Д. Методика обучения игры на фортепиано / А. Д. Алексеев – Лань-Спб. – 2014. – 267 с.

3. Алексеев А. Д. История фортепианного искусства. : Учебник. В 3-х ч. / А. Д. Алексеев – Лань-Спб. – 2014 . – 388 с.

4. Баренбойм Л. Б. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Л. Б. Боренбойм – Лань-Спб. – 2014. – 315 с.

5. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию. Исследование / Л. А. Баренбойм. – 2-е изд., доп. – Лань-Спб. – 2014. – 352 с.

6. Белова І. М. Уроки музичного мистецтва у 6 класі загальноосвітніх навчальних закладів: методич. посібник для вчителів / І М. Белова. – К.: 2007. – 85 с.
7. Бергер М. А. Современная концепция и методика обучения музыке / М. А. Бергер – СПб. : Каро, 2004. – 368 с.
8. Вицинский А. Процесс работы пианиста-исполнителя над музыкальным произведением / А. Вицинский. – Классика – XXI, 2013. – 203 с.
9. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский – Лань-Спб. – 2005. – 286 с.
10. Григорьев В. Исполнитель и эстрада / В. Григорьев. – Магнитогорск, 2-е изд. – М., 2006.
11. Коган Г. М. Работа пианиста / Г. М. Коган – М., 2006. – 345 с.
12. Коган Г. М. Избранные статьи / Г. М. Коган. – М. : Советский композитор, 2005. – Вып. 2. – 268 с.
13. Крупина Л. Л. Эволюция фуги / Л. Л. Крупина. – М.: ПАМ им. Гнесиных, 2004. – 186 с.
14. Малинковская А. Фортепианно-исполнительское интонирование / А. Малинковская – М., 2005. – 210 с.
15. Малинковская А. Класс основного музыкального инструмента. Искусство фортепианного интонирования / А. Малинковская. - М., 2006. – 284 с.
16. Маккинон Л. Игра наизусть / Л. Маккинон – Лань-Спб. – 2014. – 111 с.
17. Мартинсен К. А. Индивидуальная фортепианная техника / К. А. Мартинсен – М., 2006 – 312 с.
18. Мілич Б. Фортепіано. 3 клас / Б. Мілич. – К.: Музична Україна, 2013. – 76 с.
19. Музыка: словник-довідник / ред.-упоряд. Ю. Юцевич. – Тернопіль : «Навчальна книга – Богдан», 2005. – 236 с.

20. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия / Е. В. Назайкинский – М., 2004. – 266 с.
21. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры / Г. Г. Нейгауз – Лань-СПб. – 2014. – 400 с.
22. Олексюк О. М. Музична педагогіка: навч. посібник для вищого навч. закладу культури і мистецтв / О. М. Олексюк. – Київ: КНУКіМ. – 2006. – 218 с.
23. Ройтерштейн М. Й. Полифония / М. Ройтерштейн. – М. : АCADEMIA, 2012. – 191 с.
24. Савшинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением / С. Савшинський. – М.; 2-е изд. – М., 2005. – 277 с.
25. Светозарова Н., Кременштейн Б. Педализация в процессе обучения игре на фортепиано / Н. Светозарова, Б. Кременштейн. – Классика – XXI, 2013. – 286 с.
26. Супрун-Яремко Н. О. Поліфонія: посібник для студентів вищих навчальних музичних закладів / Н. О. Супрун-Яремко. – Вінниця: Нова Книга, 2014. – 512 с.
27. Теплов Б. Психология музыкальных способностей / Б. Теплов – ; 4-е изд. – М. – 2005. – 188 с.
28. Фортепіанна мініатюра українських композиторів (друга половина ХХ – початок ХХІ століть): Навчальний посібник. Випуск 2 / упоряд.: І. Гринчук, О. Горбач. – Тернопіль: Астон, 2014. – 96 с.
29. Фортепіанна мініатюра українських композиторів: Навчальний посібник. Випуск 3 / упоряд.: І. Гринчук, О. Горбач. – Тернопіль: Астон, 2013. – 96 с.
30. Фортепіанна мініатюра українських композиторів : Навчальний посібник. – Випуск 4 / упоряд.: І. Гринчук, О. Горбач. – Тернопіль: Астон, 2014. – 96 с.
31. Цыпин Г. Музыкально-исполнительское искусство: теория и практика / Г. Цыпин. – СПб., 2005. – 199 с.

Додаткові рекомендовані джерела

Фортепіанна література

Інструктивні етюди

М. Клементі, І Крамера, Т. Куллака, А. Лешгорна, І. Мошелеса, М. Мошковського, В. Пахульського, З. Тальберга, К. Черні, Л. Шитте.

Художні етюди

А. Аренського, Т. Лешетицького, Ф. Ліста, М. Ракова, С. Рахманінова, О. Скрябіна, К. Шимановського, Ф. Шопена.

Твори епохи рококо

1. Куперен Ф. Избранные пьесы для фп. – М., 1965.
2. Рамо Ж.-Ф Полное собрание сочинений для клависина. – М., 1972.
3. Скарлатти Д. Сонаты для фп. – Ред. А. Гольденвейзера. – М., 1959 – 1961.

Твори композиторів епохи бароко

1. Бах Й. С., Вісім мал.прелюдій та фуг для органа (обр. для фп. Д. Кабалевського). Французькі сюїти. Токати. Партити. Англійські сюїти. Добре темперований клавір. (1,2 тт.).
2. Гендель Г. Дванадцять легких пьес для фп. – Л., 1949. Избранные произведения для фп. IV – VII кл. ДМШ – М., 1961.

Віденська класика

1. Бетховен Л. Сонатини. Сонати. Концерти. Симфонії (переклад для фп. в чотири руки). (Редакції та видання за власним вибором).
2. Гайдн Й. Сонати. Концерти. (Редакції та видання за власним вибором).
3. Моцарт В. Сонатини. Сонати. Фантазії. Концерти. (Редакції та видання за власним вибором).

Твори композиторів-романтиків кінця XVIII – поч. XIX ст.

1. Ліст Ф. 5 угорських пісень у легкому перекладі для фп. Розради (“Утешения”). Угорські рапсодії. Ноктюрни.
2. Мендельсон Ф 8 зошитів «Пісень без слів». Рондо-капричозо е mollор 14.
3. Фільд Дж. Ноктюрни. Для фп. М., 1991.
4. Шопен Ф. Мазурки. Ноктюрни. Експромти. Вальси. Прелюдії Скерцо
5. Балади.
6. Шуберт Ф. Експромти. Музичні моменти.
7. Шуман Р. Варіації «Abegg».ор. 1 Метелики ор.2. Карнавал ор.9. Дитячі сцени. Новелетти. Ор.21. 20 п’єс для маленьких та великих дітей ор.85.

Російська фортепіанна музика кінця XVIII поч.XIX ст.

1. Глінка М. Варіаційні цикли на тему рос.нар.пісень “Среди долины ровных”, романс Аляб’єва «Соловей».
2. Чайковский П. Твори для фп. / ред.Кравченко. – К., 1978. Концертная сюита из балета «Щелкунчик»./ Плетнев М. Концертные обработки для фп. – 2 изд.М., 1990.

Українська класична фортепіанна школа

1. Лисенко М. Друга рапсодія на укр.нар.теми. «Думка- Шумка. – К., 195.
2. Вибрані твори для фп. – К., 1973. Елегія. Сумний спів. – К., 1993. Фп. мініатюри ор.40, ор.41.Серенада. Пливе човен. Урочистий марш. Ор.39. Сюїта в формі старовинних танців на основі нар.пісень. g- moll.
3. Степовий Я. Вибрані фп.твори – К.,1983.Прелюд пам’яті Т. Шевченка К., 1987. Соната. Фантазія. 2 рондо. Прелюди. ор.11,12,14.
4. Щуровський П. Фп.мініатюри.

Твори західноєвропейських композиторів постромантичної та імпресіоністичної доби

1. Брамс І. Фп.п'єси ор.76,118,119. Фантазії ор.116. Балади ор.10., Інтер-меццо ор.117.

2. Гріг Е. Фп. П'єси. з 10 «Ліричних зошитів». Концерта-moll. Норвезькі танці. ор.35.

3. Дебюссі К. 24 прелюдії. (в 2-х зошитах).Цикл «Дитячий куток», «Бергамаська сюїта».

4. Равель М. Старовинний менует. Пavana. «Гра води». Цикл «Відбиття». Сонатіна. «Благородний та сентиментальний вальси». «Пам'яті Куперена».

5. Сен-Санс К. Фантазія «Карнавал тварин».

Російська фортепіанна музика кінця ХІХ – поч. ХХ ст.

1. Лядов А. Цикли мініатюр. «Бирюльки», «Арабески». Прелюдії. Мазурки.

2. Рахманінов С. Музичні моменти. Прелюдії. Етюди – картини. Транскрипції власних романсів «Сирень». «Маргаритки».

3. Скрябін О. 24 прелюдії.ор.11.Етюди .

4. Стравінський І. Сюїта для фп. «Петрушка».8 легких п'єс для фп.

Твори західноєвропейських композиторів ХХ ст.

1. Барток Б. Мікрокосмос – 153 п'єси в 6 зошитах.

2. Гершвін Д. Прелюдії .Рапсодія у блюзових тонах.

3. Мійо Д. Два бразильських танці.

Твори російських композиторів ХХ ст.

1. Бабаджанян А.Прелюдія. Вагаршапатський танець. Поема. Ноктюрн. Армянська рапсодія

2. Гаврилін В. Сонатина. Старовинні танці. 2 збірники п'єс.

3. Губайдуліна С. Соната. Сонатина. 8 прелюдій. 36 дитячих п'єс «Музичні іграшки».

4. Кабалевський Д. 24 прелюдії. 30 дитячих п'єс. Легкі варіації. Сонати. Сонатини. Прелюдії та фуги.

5. Прокоф'єв С. Дитяча музика. Казки старої бабусі. Швидкоплинності. Сонати. Сонатини. Гавот(з музики до спектаклю «Гамлет»). «Ромео та Джульєтта» (10 п'єс з балета).

6. Слонімський С. Соната. Дитячі п'єси.

7. Хачатурян А. Дитячий альбом. Поема. Токата. Сюїта з музики до драми «Маскарад».

8. Шостакович. 3 фантастичні танці. Танці ляльок. 24 прелюдії. 24 прелюдії та фуги.

9. Щедрін Р. Поліфонічний зошит. 25 прелюдій. 24 прелюдії та фуги. Гумореска.

10. Шнітке А. 2 концерти для фп. Соната. П'єси.

Твори українських композиторів ХХ сторіччя

1. Беркович І. 2 сонати 3 сонатини. 30 легких п'єс. 35 етюдів. Варіації на народні теми. Варіації на теми Паганіні.

2. Дремлюга М. Цикл «Зима». Прелюдії .Етюди.

3. Жданов С. Прелюдії

4. Жербін М. Прелюдії. Зб. п'єс «Юним музикантам».

5. Колодуб Ж. Цикли «Весняні враження». Звіринець. Скерцо. Лірична п'єса. 5 поліфонічних п'єс.

6. Сільванський М. Українська сонатина. 3 сонати.

7. Сильвестров В. Сонатина. 5 п'єс. Тріада. Класична соната. Музика у старовинному стилі.

8. Скорик М. Цикл «В Карпатах». Варіації. Партита № 5. Токата.

9. Шамо Ю. «Українська сюїта» пам'яті Лисенка.

10. Щуровський Ю. Експромт. Соната. Вальс. Осіння пісня.

4. Форма підсумкового контролю результатів навчання

Залік – 1, 2, 4, 6, 7 семестри

Іспит – 3, 5, 8 семестри

5. Засоби діагностики результатів навчання

- 1) усні опитування на практичних заняттях;
- 2) перевірка виконання практичних завдань;
- 3) перевірка результатів виконання індивідуальних завдань;
- 4) перевірка контрольних і тестових завдань.